

Деякі питання родового об'єкта злочину «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного рішення, вироку, ухвали або постанови»

Проаналізовано наукові підходи до категорії загального об'єкта злочину. Визначено особливості родового об'єкта злочину «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного рішення, вироку, ухвали або постанови», запропоновано авторську редакцію назви Розділу XVIII КК України з урахуванням пріоритетності прав людини у сфері судового захисту.

Ключові слова: загальний об'єкт, родовий об'єкт, правосуддя, суд, діяльність суду.

Некоторые вопросы родового объекта преступления «Постановление судьей (судьями) заведомо неправосудного судебного решения, приговора, определения или постановления»

Марина ПОНОМАРЬОВА, аспирант Национальной академии внутренних дел

Проанализированы научные подходы к категории общего объекта преступления. Определены особенности родового объекта преступления «Постановление судьей (судьями) заведомо неправосудного решения, приговора, определения или постановления», предложена авторская редакция названия Раздела XVIII УК Украины с учетом приоритетности прав человека в сфере судебной защиты.

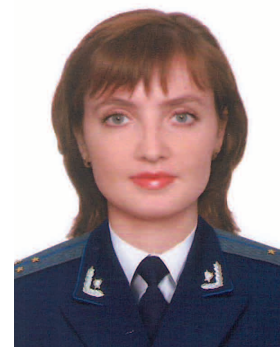
Ключевые слова: общий объект, родовый объект, правосудие, суд, деятельность суда.

Some Issues Related to Generic Object of Crime 'Rendering of a Decision by a Judge (Judges) on Intentionally Illegal Decision, Sentence, Ruling or Resolution'

Maryna PONOMARIOVA, Post Graduate Student of the National Academy of Internal Affairs

The scientific approaches toward the category of general object of crime are analyzed. The peculiar features of generic object of crime on 'Rendering of a decision by a judge (judges) on intentionally illegal decision, sentence, ruling or resolution' are determined, the author's edition of the title of Section XVIII of the Criminal Code of Ukraine with due account for the priority of human rights in the field of judicial defense is offered.

Keywords: general object, generic object, system of justice, court, activity of court.

Марина ПОНОМАРЬОВА, аспирант Національної академії внутрішніх справ

У теорії кримінального права категорія об'єкта злочину залишається однією з найдискусійніших. Родовий об'єкт як правовий засіб відображення суспільних відносин у кримінальному законі має важливе наукове й практичне значення. Правосуддя в широкому сенсі виступає найважливішим засобом додержання конституційних прав громадян, належної процедури судового розгляду та засобом оцінки розвитку суспільства. Окремого дослідження потребує категорія родового об'єкта Розділу XVIII «Злочини проти правосуддя» — злочину «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного рішення, вироку, ухвали або постанови» у системі складів злочину Розділу XVIII КК України з урахуванням однорідних груп суспільних відносин, що охороняються Розділом XVIII.

Метою статті є визначення поняття та особливостей родового об'єкта злочину «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного рішення, вироку, ухвали або постанови», розробка пропозицій щодо вдосконалення структурування складів злочину в Розділі XVIII КК України «Злочини проти правосуддя».

Першим самостійним науковим підходом до розуміння об'єкта злочину була концепція суб'єктивного права. Представники цієї теорії об'єктом злочину вважали суб'єктивні права людини.

Значну роль у концептуалізації об'єкта злочину відіграла теорія нормативістів, які стверджували, що злочиним вважається лише порушення певної норми, а сутністю злочину виступає його юридична форма.

Один із засновників теорії соціальних цінностей О. Кістяківський об'єктом злочину визначав людину та соціальні інститути.

Видатний німецький юрист-теоретик Р. Ієрінг заклав концептуальні засади поняття інтересу як об'єкта злочину. До того ж категорія інтересу визначається як благо, що потребує захисту кримінальним законом.

Кожна з наведених теорій посіла вагоме місце в науковому просторі. Проте, на наш погляд, визначення категорії об'єкта злочину, запропоноване концепцією суб'єктивного права, може унеможливити відображення ступеня суспільної небезпеки та правових наслідків за конкретне протиправне діяння. Згідно з теорією нормативістів, для притягнення до кримінальної відповідальності суб'єкта злочину має значення лише сам факт винесення неправосудного рішення суддею (суддями). Такий погляд не узгоджується із завданнями кримінального закону і, на нашу думку, не може бути прийнятним. Крім того, благо як визначальна складова теорії соціальних цінностей у різних типах суспільних відносин можуть використовуватися не лише для соціально корисної, а й для антисуспільної мети. Вважаємо, що категорія об'єкта злочину є більш широкою, всеохопною правовою категорією. Варто погодитися з необхідністю теоретичної розробки проблеми інтересу в праві, але є недоцільною спроба ототожнення категорії інтересу і суспільних відносин під час визначення об'єкта злочину.

Можна констатувати, зважаючи на положення чинного Кримінального кодексу України, що загальним об'єктом злочину є сукупність суспільних відносин, які перебувають під охороною кримінального закону. Охорона прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, а також запобігання злочинам закріплені в статті 1 КК України.

У теорії права набула поширення класифікація об'єкта злочину «по вертикалі» як загальний, родовий та безпосередній об'єкти. Деякі науковці є прихильниками не тричленної, а чотиричленної класифікації об'єкта злочину [1,

с. 44]. Саме така класифікація запропонована Є. Фроловим, який виокремлював підгруповий (видовий) об'єкт злочину, що посідає проміжне місце між родовим та загальним об'єктом і є частиною, підсистемою родового об'єкта, перебуваючи з ним у відносинах «рід-вид». Як зазначає В. Тацій, виокремлення видового (підгрупового) об'єкта не суперечить тричленній класифікації, а існує поряд із нею – для виокремлення груп суспільних відносин, які входять до родового об'єкта. Так, на думку російського дослідника Л. Круглікова, ієрархія об'єктів у Особливій частині КК РФ є такою: 1) загальний об'єкт; 2) об'єкт розділу; 3) об'єкт глави; 4) груповий об'єкт; 5) підгруповий об'єкт; 6) видовий об'єкт; 7) безпосередній об'єкт [2]. Чотириступенева система класифікації відносин існує у кримінальних кодексах штатів США і Зразковому кримінальному кодексі США 1962 року, який хоч і не має офіційного характеру, однак ураховує досвід розвитку американського кримінального права. Родовий об'єкт об'єднує відповідні тотожні чи однорідні взаємопов'язані відносини й визначає характер суспільної небезпеки відповідної групи злочинів.

Важливим для аналізу родового об'єкта злочину «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного рішення, вирок, ухвали або постанови» є аналіз норм права, які охороняють суспільні відносини, у законодавствах інших країн. Так, у Кримінальному кодексі Іспанії за родовим об'єктом злочину згруповані норми, що передбачають кримінальну відповідальність за злочини проти правосуддя. У межах розділу «Злочини проти правосуддя» передбачено такі підрозділи: «Службові злочини», «Невиконання обов'язку перешкоджати вчиненню злочину й обов'язку кримінального переслідування», «Про незаконне здійснення власного права», «Про обструкцію правосуддя та порушення професійного обов'язку», «Про порушення вироку» тощо. Кримінально караним у Кримінальному кодексі Іспанії в розділі I «Посадові злочини» визнано винесення незаконного рішення та винесення незаконного рішення через грубу необережність чи незнання. На наш погляд, така систематизація злочинів проти правосуддя полегшує орієнтування в системі норм та визначає чітку ієрархічну побудову охоронюваних об'єктів у кодифікованому джерелі.

У Кримінальному кодексі Франції норми, які передбача-

ють кримінальну відповідальність за злочини проти правосуддя, не об'єднані за ознакою родового об'єкта в межах одного розділу, а містяться в різних [3]. У Кримінальному кодексі ФРН діяння, які вчиняються суддями чи стосовно них, виокремлено в параграфи або пункти.

У Кримінальному кодексі КНР виокремлено родовий об'єкт злочину в розділі «Злочини проти судового порядку». При цьому § 9 «Службові злочини» передбачає відповідальність за притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності, незаконне звільнення від кримінальної відповідальності внаслідок винесення незаконного вироку. Також передбачена відповідальність судді, якщо він у процесі судового розгляду в кримінальній справі відступив від реальних фактів і закону або постановив неправосудний вирок на підставі вільного тлумачення закону. У § 339 «Винесення незаконного вироку чи рішення» передбачена відповідальність судді (суддів), іншої службової особи чи третейського судді, який під час розгляду справи чи винесення рішення у ній обходить закон на користь або шкоду однієї зі сторін. У наведеній конструкції норми законодавець не вказує на форму вини, а тому вбачається, що відповідальність за § 339 може наставати як з умисної, так і з необережної форм вини. Вважаємо, що суспільні небезпеки умисного неправосуддя та неправосуддя з необережності геть різні, а вчинення злочину умисно, як правило, свідчить про наявність корисливого чи іншого мотиву, тому умисну та необережну форми вини недоцільно згадувати в одній правовій нормі.

Особливістю кримінальних джерел права КК КНР, так само як і КК Іспанії, є диференціація залежно від виду судового провадження (кримінального, цивільного, адміністративного), у якому постановлено неправосудний акт.

У Кримінальному кодексі Нідерландів злочини за родовим об'єктом згруповані в розділі 28 «Злочини, пов'язані зі зловживанням за посадою», де встановлено відповідальність за злочини проти правосуддя, що вчиняються посадовими особами органів правосуддя. У розділі безпосереднім об'єктом посягання визначено отримання хабара, умисне приховування предметів, що обґрунтовують істинність у справі. У § 1 ст. 364 кримінально караним об'єктом злочину визнано також отримання суддею винагороди чи прийняття ним обіцянки винагороди, якщо він усвідомлює, що це

робиться, аби вплинути на його рішення у справі.

У Кримінальному кодексі Норвегії злочини проти правосуддя не згруповані за родовим об'єктом, а розміщені в кількох різних розділах. Злочини, які вчиняються службовими особами проти правосуддя, визначені в розділі 11 «Службові злочини» [4].

Звернімо увагу, що в проаналізованих кодифікованих джерелах підкреслена суспільна небезпека злочинів, які посягають на правосуддя, шляхом запровадження суворішого виду покарання порівняно з покаранням за хабарництво, вчинене іншими суб'єктами у сфері службової діяльності.

Кримінальний кодекс Данії не виокремлює злочини за таким родовим об'єктом злочину, як не-правосуддя. У розділі 16 «Злочини, що вчиняються під час здійснення державної функції» передбачена відповідальність за злочинні діяння, що посягають на правосуддя.

Аналіз норм права, які криміналізують відповідальність за вчинення неправосудного акта суддею, в пострадянських країнах свідчить, що такі норми містяться в Кримінальному кодексі Латвійської Республіки, Республіки Болгарія, Республіки Білорусь.

Кримінальний кодекс Грузії містить окремий Розділ XII «Злочини проти судової влади», який об'єднує чотири підрозділи: «Злочини проти діяльності судових органів», «Злочини проти процесуального порядку отримання доказів», «Діяння, спрямовані проти запобігання і розкриття злочинів» та «Злочини проти виконання судових актів» [5]. Зокрема, стаття 334 Кримінального кодексу Грузії встановлює відповідальність за незаконне звільнення від кримінальної відповідальності обвинуваченого чи підозрюваного у вчиненні злочину.

На підставі аналізу згаданих кримінальних джерел права можна простежити тенденцію кодифікації тотожних зі складом злочину «Постановленням суддею (суддями) завідомо неправосудного рішення, вироку, ухвали або постанови» злочинних діянь у межах єдиного об'єкта.

У сучасному українському кримінальному законодавстві об'єднано норми, що встановлюють відповідальність за злочинні посягання на правосуддя. Відповідальність суддів передбачена низкою статей у Розділі XVIII КК України «Злочини проти правосуддя», зокрема ст. 374 «Порушення права на захист», ст. 375 «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного рішення,

вироку, ухвали або постанови», ст. 380 «Невжиття заходів безпеки щодо осіб, узятих під захист», ст. 381 «Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист», ч. 2 ст. 387 «Розголошення даних оперативного-розшукової діяльності, досудового розслідування», ч. 2 ст. 397 «Втручання в діяльність захисника чи представника особи». Вказані склади злочинів охороняють права людини на судовій стадії розгляду справи і виокремлюють самостійну групу охоронюваних суспільних відносин. Оскільки статус прокурора у Рекомендаціях Ради Європи більш наближений до статусу судді у провадженні, вважаємо за потрібне розмежувати діяння, вчинені слідчим, прокурором за видовим об'єктом охоронюваних суспільних відносин.

У чинному Кримінальному кодексі України злочини проти правосуддя певною мірою систематизовані. Склади злочинів, що охороняють належну процедуру судового розгляду, в тому числі «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного рішення, вироку, ухвали або постанови», згадані в розділі XVIII «Злочини проти правосуддя».

Слід наголосити, що захист прав людини на судовій стадії є конституційною функцією держави. Права людини – це природні можливості індивіда, які забезпечують його життя, людську гідність і свободу діяльності в усіх сферах суспільного життя. Вважаємо, що позицію пріоритетності прав людини на судовій стадії доцільно відобразити шляхом зміни редакції назви Розділу XVIII на **«Злочини у сфері судового захисту прав людини»**.

Отже, можна констатувати, що об'єктом злочину є сукупність усіх суспільних відносин, на які злочинні діяння посягають, завдаючи їм істотної шкоди, та які перебувають під охороною кримінального закону. Особливості родового об'єкта злочину «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного рішення, вироку, ухвали або постанови» пов'язані не лише з кримінально-правовою охороною належної процедури судового розгляду, авторитетом держави в особі судді, а й судовим захистом прав людини. Склади злочинів, передбачених ст. ст. 374, 375, 380, 381, ч. 2 ст. 387, ч. 2 ст. 397 КК України, утворюють самостійний вид охоронюваних суспільних відносин і входять до складу родового об'єкта Розділу XVIII. Щодо назви цього розділу, то її, на нашу думку, доцільно викласти в такій редакції: **«Зло-**

чини у сфері судового захисту прав людини».

Список використаних джерел

1. *Навроцький В. О.* Кримінальне право України. Особлива частина: [курс лекцій] / Навроцький В. О. – К.: Знання, 2000. – 771 с.

2. *Кругликов Л. Л.* Еще раз к вопросу о делении объектов по вертикали // Уголовное право: истоки, реалии, переход к устойчивому развитию. Материалы VI Российского конгресса уголовного права (26–27 мая 2011 года). – М.: Проспект, 2011. – С. 106–109.

3. Уголовный кодекс Франции / Под ред. Л. В. Головки. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2002. – 650 с.

4. Уголовный кодекс Норвегии / Под ред. доктора юрид. наук Ю. В. Голика; пер. с норв. А. В. Жмени. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003. – 376 с.

5. Уголовный кодекс Грузии / Науч. ред. З. К. Бигвава; пер. с груз. И. Меридженашвили. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2001. – 409 с.

References

1. *Navrotskyi V. O.* (2001) *Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyvya chastyna: [kurs lektsii]* [Criminal Law of Ukraine. Special Part: [lectures]. Kyiv: Znannia.

2. *Kruglikov L. L.* (2011) 'Esche raz k voprosu o delenii ob'ektov po vertikali' [Once again to the question of the allocation of objects vertically] in 'Ugolovnoe pravo: istoki, realii, perehod k ustoychivomu razvitiyu. Materialy VI Rossiyskogo kongressa ugolovnogo prava (26–27 maya 2011 goda)' [Criminal law: sources, reality, the transition to sustainable development. Proceedings of the VII Congress of the Russian criminal law (26–27 May 2011)]. Moscow: Prospekt, pp. 106–109.

3. *Ugolovnyiy kodeks Frantsii* (2002) [French Penal Code], in Golovko L. V. (ed.). Saint Petersburg: Yuridicheskiy tsentr Press.

4. *Ugolovnyiy kodeks Norvegii* (2003) [Norwegian Penal Code], in Golik Yu. V. (ed.). Saint Petersburg: Yuridicheskiy tsentr Press.

5. *Ugolovnyiy kodeks Gruzii* (2001) [The Criminal Code of Georgia], in Bigvava Z. K. (ed.). Saint Petersburg: Yuridicheskiy tsentr Press.